

Péter: Egy gazdag városvezető, Lackner Kristóf polgármester javai.

**463 Kovács József László: Dominkovits Péter: Egy gazdag városvezető,
Lackner Kristóf polgármester javai.
(Végrendeletek, hagyatéki- és vagyoneleltárak, osztályok, 1591–1632)
Sopron, 2007.**

Dominkovits Péter fontos új könyve, Egy gazdag városvezető, Lackner Kristóf polgármester javai (Végrendeletek, hagyatéki- és vagyoneleltárak, osztályok 1591–1632) / Besitztümer eines reichen Stadtleiters, des Bürgermeisters Christoph Lackner (Testamente, Verlassenschaft- und Nachlassinventare, Vermögensteilungen 1591–1632) címmel Győr-Moson-Sopron megye Soproni Levéltára kiadásában, Sopron Megyei Jogú Város Monográfiája Munkabizottsága és a Nemzeti Kulturális Alap támogatásával jelent meg. A szerző és a kiadásban közreműködő munkatársak a kétnyelvű forráskiadvány közzétételével kiváló és alapos szakkönyvet adtak a kutatók és a helytörténet soproni barátai kezébe.

Az *alapos* és a *fontos* jelzőt gyakran és könnyen ítélik oda egyes recenziókban szinte udvariasságból, stílusfordulatként különböző helytörténeti könyvek szerzőinek. Jogos és indokolt viszont az elismerés ezekkel a jelzőkkel együtt Dominkovits Péter könyve kapcsán. Tudjuk, hogy a Lackner-szakirodalom jelentős mennyiségű volt eddig is. Ez a forráskiadvány azonban olyan különösen alapos és szükséges mű, melynek a bevezetése és a szövegkiadása újabb távlatokat nyit a modern soproni helytörténet számára.

A szerző Lackner Kristóf polgármester javairól magyar és német előszóval és bevezetéssel megírt munkája az „Egy kis historiográfia” című fejezettel kezdődik, amelyben a szerző az eddigi Lackner-irodalom csaknem hiánytalan értékelését adja. A továbbiakban az okmányok korrekt és gondos közlésével pontosan felméri és összegzi a Lackner család két nemzedékének vagyoni gyarapodását. Kiemeli, hogy „Lackner ingó- és ingatlan vagyonáról a meglévő hiányosságok ellenére is – az eddig hangsúlyozott legérzékenyebb pont: a könyvtárat már nem inventálták – plasztikus kép rajzolódik ki a halála után felvett vagyoneleltárakból.” (Bevezetés, 17. o.) Valóban: ha Lackner könyvtáráról nem is, annál többet tudunk meg a közölt dokumentumokból a család polgári életformájáról. Az inventáriumokból a szövegkiadásnak köszönhetően alapos betekintést nyerhetünk a Lackner-ház életébe. Egyebek mellett Lackner első felesége, Gürtner Orsolya végrendeletének néhány beszédes tételére utalhatunk (70–85. o.). A *Leibs Klaidler* (ruházat) rovatban található 10. tétel különösen érdekes: „*Ein schwarz genewäsener mantl pro 34 Rthl.*” Ez a meglehetősen magas összegre értékelt ruhadarab talán genovai(?) eredetet vagy divatút jelenthet. A 16. tételnél két drága női kalap megjelölését olvashatjuk: „*In einer Gstadel ein gestickhter frauen huet. Item ein biberhärener huet.*” Az említett kalapok egyike tehát hímzett, a másik pedig hódprémes volt. Ezekben az években főleg főúri asszonyok hordtak kalapot, ahogy ezt Péter 464 Katalin Esterházy Miklós első feleségéről írja. De Gürtner Orsolya ruhatárából ez a kalapféleség sem hiányzott! Meglehetősen gazdag volt a Lackner család ezüstedény (*Silbergeschmeid*) készlete. Volt ezek sorában egy gömbökön álló aranyozott ezüst serleg: „*D. Ein silber vergulfter Hochbecher mit knorn*” amit eredetileg *Hofbecher*-nek jegyzett le az összeíró. 'E' betűjellel jelenik meg a jegyzékben egy aranyozott ezüst asztali serleg fedéllel. tetején alma formájú dísszel: „*Ein silber vergulftes tischbecherl mit einem teckhl vnd hohen cronat apffl*” Az I betűvel jelölt tétel pedig leginkább a manierista asztali edényekre emlékeztet: „*Ein musceatnus mit silber eingefast vnd verguldt. Wigt zusambt 25 ~lot.*” Az ezüst keretes aranyozott kagyló (*musceatnus* / *Muschel*) felel meg leginkább a kuriózumok felé hajló asztali dísz tárgyaknak (75. o.). A pontosan adatolt tételek nyomán hitelesen kirajzolódik Lackner polgármester környezete, és az abban élő személyekhez fűződő kapcsolatrendszere. „*Der Martl zehen der Stockingerin zehen der Eislerin*

zehen” tallért hagy az 1629-ben megfogalmazott ún. első végrendelet. *Martl*-ból csak az 1631-es végrendeletben válik „*mein liebe haußfraw Marta*” (v. ö. a bemutatott forráskiadvány 6. és 8. tételét).

Megkérdézzük azt is persze, hogy nem készült-e egy külön könyvtárjegyzék, ami nem maradt ránk? A Lackner-művek „faggatásával” azok forráshasználatát ellenőrizve kaphatunk újabb ismereteket a könyvek használatáról – arról, hogy valóban milyen műveket forgathatott Lackner Kristóf egy-egy könyve megfogalmazásakor. Erre korábban magam is tettem kísérletet. Egy fiatal kutató, Juhász János tanulmánya is adhat továbbvezető gondolatokat. Ezt a dolgozatot, amelyben a *Coronae Hungariae emblematica descriptio* forrásait kívánta feltárni, egy miskolci egyetemi gyűjteménynek a Reneszánsz év témakörében megjelenő kötete számára írta meg Juhász. A bibliai hivatkozások természetesen visszakereshetők. De meglehetősen pontossággal megtalálta a kutató a Lacknertől említett Cicero, Ovidius, Plautus, Plinius, Vergilius és más klasszikus auctoroktól vett idézetek filológiai forrásait is. Az említett bibliai helyek az egyes emblémák kapcsán így összeállíthatók, sőt még a neolatin emblematikus összefüggések is követhetők. Faut Márk gazdag könyvgyűjteményéből kölcsönözte Lackner Pierio Valeriano gyűjteményét, a többször idézett Valerius Maximus könyvét is, a *Hieroglyphica* valamelyik kiadását. (Erre a *Lackner Kristóf és kora* második kiadásában újra utaltam magam is.)

A kötetben közölt forrásokból az is jól követhető, hogy Lackner Kristóf valóban jelentős vagyont hagyományozott nemes célokra. Az összeg kamataival több területen is évszázadokon át lehetővé tette Sopron városa lakóinak jelentékeny támogatását. Elősegítette a 17. században a török fogságba került soproniak és más városok fiainak kiváltását a rabságból. Emellett támogatta szegény és tisztességes polgárlányok házasságkötését. Ösztöndíjakkal segítette és szabályozta a szegény, tehetséges soproni fiatalok külföldi egyetemi tanulmányait „*Ein thail zu erbauung des burger spitall, vnd darin erhaltenen armen leitten, der ander be dem erbfeindt gefangenen Ödenburgern, so verhanden. In widerigen zu aussteuerung armer wa sen, so burgers töchter, vnd sich ehrlich verhalten. Der dritte auch armen burgers kindern so den studiis auf uniuersiteten wurden nuzbarlich vnd fleißig obligen*”.³²⁸⁽³²⁸⁾ Lackner Kristóf végrendeletének 465 tanulmányi célokra hagyott összege tökéletes, igazi támasz volt, mert a tanulmányokat támogató hagyatéki rész még 1901 végén is 13 167 korona összeget képviselt.³²⁹⁽³²⁹⁾

Maga Lackner Kristóf grazi és olaszországi tanulmányait még csak főnemesi ifjak, Wolfgang Saurau fiai és Wagen úr gyermeke magántanáraként végezhetette, úgy, hogy a preceptor szerepét is vállalta. Saját példája alakíthatta ki benne azt az igényt, hogy segítse a végrendeletében leírt javaiból az egyetem végzésére törekvő fiatalok tanulmányait. Így tanult a következő nemzedék is. Artner Vilmos az 1620-as évek elején még csak a családja vagyonából tanulhatott a boroszlói gimnáziumban, majd a tübingeni egyetemen. A tübingeni jogi tanulmányairól új forrásközlés jelent meg, amely Artner négy Tübingenben megjelent vitairatáról tudósít.³³⁰⁽³³⁰⁾ Ezek közül eddig két munkát nem ismertünk. Artner ezekkel a vitairataival készült fel későbbi soproni városvezetői szerepére. Természetesen ő még nem kaphatott ösztöndíjat a Lackner-végrendelet egyetemi tanulmányokat támogató alapjából. Artner viszont elősegítette Lackner Kristóf Tübingenben kiadott könyveinek megjelenését. Emellett közvetítette Lackner leveleit professzorához, Besoldushoz.

Lackner végrendelete 1631 után lépett életbe. Két Lackner-ösztöndíjast is meg- említhetünk, akiken már segített az alapítvány tanulmányaik végzésekor. Ezek egyike Georg Gradt (Házi 5640) volt, majd Johann Andreas Preining (Házi 1629).³³¹⁽³³¹⁾ Tanulmányaik után hazatérve mindketten előkelő városi tisztségeket töltöttek be. Gradt, aki már 1633-ban kapott támogatást, amikor Erfurtban tanult, 1654-től 1657-ig, majd 1662-től 1663-ig városbíró, 1664–1667 között pedig polgármester volt Sopronban. Az idősebb Johann Andreas Preining soproni jegyző vásárolt egy Carion világrónikát 1619-ben. A könyvben a magyar vonatkozásokat marginális jegyzeteivel kísérte.³³²⁽³³²⁾ Fia, az ifjabb Preining (Házi

1630), aki két éven át 400 forint stipendiumot kapott strassburgi tanulmányaihoz, 1653-ban és 1661-ben belső tanácsos lett. Egy további soproni fiatal: Georg Preisegger ugyancsak Tübingenben tanult soproni támogatással (Házi 1651). Szonettet is írt Zrínyi Miklós emlékére a Wittnyédy-féle *Honor postumus* emlékfüzetbe. Az ösztöndíjasok névsorát teljessé kellene tenni!

A forráskiadvány szövegei közzétételével Dominkovits Péter számos fontos tényre hívta fel a figyelmet. Joggal állapítja meg bevezető tanulmányában: „... azt sem szabad elfeledni, hogy a nagyon jó képességekkel rendelkező Lackner-kortárs városi politikai elit társadalomtörténeti kutatása még a jövő feladata, így Lackner politikai környezete, beágyazottsága csak egy ilyen elemzés után érthető” (17. o.). Ezt a jogos igényt a szerző egy további gondolattal, feladatmegjelöléssel egészíti ki. „Hasonlóképpen tanulságos lenne (a város oktatás-, társadalom és hiteléletéhez is fontos adalékul szolgálna) a fennmaradt gazdag számadási anyag alapján, legalább a 17. századra, a Lackner alapítványokat igénybevevők, leginkább az alapítvány révén iskolázásukhoz támogatást nyertek adattárának elkészítése.” (20–21. o.). Ezért indokoltan javasolja egy szisztematikus adatbázis létrehozását a Városi Levéltár és a Soproni Evangélikus [466](#)Levéltár anyagának összevetésével. Gondolatát azzal egészítem ki, hogy a budapesti Evangélikus Országos Levéltár anyagát is bele kellene vonni ebbe a vizsgálatba. Számos fontos forrás került oda abból az anyagból, melyet Literáti Nemes Sámuel rabolt el 1841-ben Sopronból. Ehhez a kutatáshoz jó nyomtatott mutatók is állnak a kutatók rendelkezésére. Ilyen az 1910-es évekből Gobi Imre elenchusa, majd az ezt folytató Böröcsök Enikő-féle kiegészítő kötet. Egy szisztematikus adatbázis tehát a későbbi komparatív kutatást támaszthatja alá.

Dominkovits javaslatával egyetértve fontos lenne követni, hogy hol kértek és kaptak helyet az egykori Lackner-ösztöndíjasok a város különböző testületeiben. A Lackner-kortársakat, majd a nemzedékeken át a helyükre lépő városi elitet valóban érdemes lenne egy szisztematikus adattár segítségével felmérni – így fontos összefüggések sora világosodna meg. Ez jelenleg még csak javasolt terv, melyet azonban meg kellene valósítani! Szükséges lenne tehát, hogy rendelkezésünkre álljon a soproni polgármesterek, városbírók szisztematikus névjegyzéke!^{[333\(333\)](#)} Mintaszerű példát találunk egy ilyen összehasonlító adattárra 1605-re vonatkozóan Dominkovits Péter másik, a közelmúltban (Budapest, 2006.) megjelent kötetében, amely az „*Egy nemzetek lévén...*” A Nyugat-Dunántúl Bocskai István 1605. évi hadjárata idején címet viseli. Itt elsősorban az „Adattár az 1605. év vármegyei, városi tisztviselői karok kutatásához” fejezetre utalok. A könyv függelékében együtt vizsgálhatjuk mindazokat a személyiségeket, akik az 1604/5-ös hadi küzdelmek során vezetői feladatokat láttak el Nyugat-Magyarországon. Igaza van Dominkovitsnak abban is, hogy „e dokumentumok egy városon belüli, illetve más, nagyságrendileg, jogállásban és funkcionálisan eltérő városok (pl. csupán a régióban Bécs, Bécsújhely, Ruszt, Győr, Szombathely) elitcsoportjaival történő komparatív társadalomtörténeti vizsgálatot is segítenek” (Előszó, 5. o.).

Könyve *Kitekintés* fejezetében megemlíti a szerző Lackner Kristóf kéziratban fennmaradt leveleskönyvét, melynek kiadásán dolgozom. A nagy értékű kézirat kiadásra előkészítése János István irodalomtörténész segítségével a befejezéshez közeledik. Ennek néhány kisebb részletét már korábban többen: Németh Sámuel, Grill Tibor és mások már közzétették, a teljes szöveg kiadása azonban újabb összefüggések tisztázásában segíthet. Örömmel vettem kézbe a minap Lackner Kristóf önéletírásának sajtó alá rendezését Tóth Gergely értő szövegkiadásában.^{[334\(334\)](#)} A kiadott Lackner munkák sora a közelmúltban még egy újabb szövegkiadással gazdagodott. P. Szabó Béla két nyelven közzétette Lackner grazi vizsgálata, a *De usucapionibus...* szövegét a Molnár Imre jogászprofesszort köszöntő kötetben: *Lackner Kristóf első nyomtatott jogi munkája* címmel.^{[335\(335\)](#)}

Dominkovits Péter kutatói munkássága a Lackner-források gyűjteményével egy igényes és sokrétű kézikönyvvel gazdagodott. A szinte az egész Nyugat-Dunántúl történetének számos kérdését feldolgozó szerző^{[336\(336\)](#)} új sikerét köszönhetjük e könyvben. Szemléletének jellemző alapvonása, hogy mindenkor

összefüggéseket keresve 467 kutat. Erről tanúskodik az „*Egy nemzetek lévén*” című, fentebb hivatkozott Bocskai-könyve is. Új Lackner könyve számos feladatot ad mindnyájunk számára. Szemlélete arra figyelmeztet, hogy keresnünk kell az összefüggéseket, hogy ezek alapján jobban láthassuk a századok szellemét és kapcsolatrendszerét. Ezért is köszöntjük elismeréssel a valóban gondolatindító, új, értékes munkát!

2008. LXII. ÉVFOLYAM 4. SZÁM / Soproni Könyvespolc / Kubinszky Mihály: Tóth Sándor: Soproni vasutas képeskönyv 1937–1987. Válogatás Finta Béla fotóiból. Közlekedés Sopron vármegyében II. Sopron, 2008.

Kubinszky Mihály: Tóth Sándor: Soproni vasutas képeskönyv 1937–1987. Válogatás Finta Béla fotóiból. Közlekedés Sopron vármegyében II. Sopron, 2008.

A soproni helytörténetírás ismert és köztiszteletben álló személyisége, Tóth Sándor, dokumentatív erejű kötettel gazdagította városunk 20. századi kultúrtörténetének irodalmát. A kötet a „Közlekedés Sopron vármegyében” c. sorozat második darabjaként, a Szép Sopronunk Kiadó Kft. gondozásában jelent meg.

Mi idősebbek még jól emlékszünk Finta Bélára, aki a város minden fotós rendezvényén, professzionista színvonalra növekedett amatőr fényképezésként a legkülönfélébb témájú képeivel volt jelen. Leggyakoribb témái a város építészeti és művészeti alkotásai, lakóinak életéből meglátott és rögzített pillanatsfelvételek, jeles eseményekre emlékeztető motívumok voltak. A hatalmas életműből mindössze egy részt, mégis igen fontosat jelentettek azok a felvételek, melyek Finta Béla vasutas hivatásához kötődtek. Évről-évre, eseményről-történésre kamerával a kezében nyomon kísérte a Győr-Sopron-Ebenfurti Vasút életét. Embereket, alkalmazottakat és utasokat egyaránt, megmozdulásaikat, életüket, a vasút vonalait, építésüket, vonataikat, járműveiket, háborús rongálásukat és újjáépítésüket egyaránt. Precíz regisztrációjával a képek felvételi dátuma ismert maradt, Tóth Sándor elmélyült történeti ismereteivel összeolvasztva a fényképek tárgya pontosan azonosítható és magyarázható.

Finta Béla 1910. január 10-én született Sopronban. A Halász utcai polgári iskola elvégzését követően – a gazdasági világválság miatt nehéz időkben – került a GySEV-hez. Ezért több vizsga sikeres letétele mellett is 1938-ig tartott, amíg szüntelen jól végzett munkáját követően véglegesítették. Az 1940-es években Sopron állomáson felvigyázóként teljesített szolgálatot, majd 1947-től az igazgatóság forgalmi osztályára került. 1951-ben kinevezett főintézőként rövid ideig Kapuváron volt állomásfőnök. De még abban az évben visszakerült a soproni igazgatóságra, ahol különböző beosztásokban dolgozott. 1971 januárjában, 61 éves korában, nyugdíjba vonult. Életének hátralevő több mint két évtizedében a korábbiaknál is inkább maradt ideje a fényképezésre, s a most megjelent kötet tanúsága szerint élt is ezzel a lehetőséggel. A kétszer is megözvegyült Finta Béla 1994. december 16-án hunyt el Sopronban.

A kötet szerzője, Tóth Sándor – a Finta Béla vasutas-fotóiból válogatott képek bemutatója – közlekedési mérnökként évekig hivatásszerűen foglalkozott a GySEV történetével, 468 több könyv és hézagpótló tanulmány szerzője. Szerencsésnek mondható, hogy Finta Béla hagyatékából a vasúthoz kötődő felvételek negatívjait Tóth Sándor megvásárolta. (A várostörténeti képeket ugyanakkor a Soproni Városszépítő Egyesület vette meg.) Ez az anyag tárul most a Bognár Béla és Göncz József szerkesztésében és kiadásában Sopron történetéről eddig megjelent képeskönyvek sorában tizedikként az olvasó kezébe. Műfajában eltér az eddiektől, mert dokumentatív ereje mellett – a képek válogatásában ezzel ügyesen összesímítva – művészi képek is mutatkoznak. Csak egyetlen motívumra utalnék ezzel kapcsolatban: a kötet első oldalain a hatalmas hengergőzzel és kéményből kiáradó füsttel induló